

Agnieszka Nymś-Górna

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

E-MAIL: agnieszka.nyms@amu.edu.pl ORCID: 0000-0001-5538-1953

Wokół uniwersyteckich kół naukowych – przegląd pojęć i możliwości

STRESZCZENIE

Celem tekstu jest przedstawienie refleksji dotyczącej udziału kół naukowych w uniwersyteckiej rzeczywistości, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy ze środowiskiem lokalnym oraz współpracy międzyinstytucjonalnej na różnych poziomach. Artykuł ma charakter przeglądowy, sygnalizujący zagadnienia, które warto pogłębić w kolejnych analizach. Po wskazaniu na uniwersytecką misję podkreślona zostaje rola kół naukowych. Stanowią one bowiem ważną przestrzeń rozwoju nie tylko dla studentek i studentów, ale także dla samej uczelni i społeczności lokalnej.

SŁOWA KLUCZOWE: uniwersytet, współpraca, społeczność lokalna, koła naukowe

Wstęp

W obliczu dużej dynamiki zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych jednostce potrzebna jest konkretna, stabilna przestrzeń. Ważna jest dla rozwoju, ale także dla zapewnienia poczucia bezpieczeństwa, przynależności i afiliacji. Uniwersytety stanowią ważną część społeczności (także regionalnych). Na mapie lokalnych podmiotów są najczęściej jasnym punktem możliwości organizacyjnych. Są też pewnym punktem odniesienia oraz niejednokrotnie miejscem spotkań i organizacji różnorodnych wydarzeń. Ich rola jest zatem znacząca. Bardzo ważna jest w tym kontekście działalność kół naukowych, które mają możliwość nawiązywania realnej współpracy z podmiotami w społeczności lokalnej. Jest to ważne nie tylko dla społeczności, ale także dla członków kół, a więc przejawia się zarówno w indywidualnym, jak i instytucjonalnym charakterze.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie uniwersytetu w sieci powiązań społeczno-gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem roli kół naukowych. We wstępie zwięźle zostaje przedstawiona ogólnospołeczna funkcja uniwersytetu, a następnie podkreślona zostaje zasadność współpracy (w kontekście współzależności, partycypacji, kariery i zarządzania). W tle niniejszych rozważań cały czas pojawia się aktywne uczestnictwo w dzia-

łaniach podejmowanych przez koła naukowe. W kontekście samego pomysłu na niniejszy artykuł cenne są także własne doświadczenia autorki tekstu. W artykule zostaje przedstawiony przegląd wybranych stanowisk i koncepcji, przez pryzmat których można przyglądać się funkcjonowaniu uniwersyteckich kół naukowych.

Uniwersytety stanowią organizacje oparte na wiedzy. Wiedza jest tutaj przechowywana, wytwarzana, przekształcana i przekazywana. To oczywiście ma znaczenie w kontekście zarządzania tego typu organizacjami (Janczyk-Strzała, 2014, s. 195–196). Ponadto:

Nauka i edukacja wspierają rozwój społeczeństwa, wskazują możliwości efektywnego wykorzystania zasobów intelektualnych. Kształcenie studentów, prowadzenie badań, rozwijanie i upowszechnianie kultury, współdziałanie w szerzeniu wiedzy o zasięgu lokalnym i ogólnospołecznym – to podstawowe role uczelni wyższych. Wyzwaniem współczesnego nauczania akademickiego jest reagowanie na szybko zmieniającą się rzeczywistość. Z perspektywy wielu dokonanych już zmian (gospodarczych, ekonomicznych, społecznych, kulturowych, politycznych) trudno nie zauważyć większej świadomości znaczenia edukacji. Edukacji nie tylko jako usługi, ale głównie jako dobra publicznego stwarzającego możliwości modernizacji państwa (Bryniewicz, 2017, s. 47).

Wobec tego społeczeństwo ma także dość duże oczekiwania wobec uczelni, przede wszystkim jeśli chodzi o zaangażowanie instytucjonalne i jednostkowe w sprawy społeczne i gospodarcze (zaczynając od spraw na poziomie mikro-, przez mezo-, aż po makro-) (Piotrowska-Piątek, 2014, s. 47–48). Dodatkowo widoczne są także różne tendencje w zakresie interpretacji tożsamości naukowca i samego uprawiania nauki (zob. Melosik, 2019) oraz podejścia do różnego rodzaju rankingów (również krajowych) i akredytacji międzynarodowych (zob. Piotrowska, Kopańska, 2021). Pojawiają się wobec tego nowe wyzwania, przy czym:

Musimy jednak pamiętać, że szkoła wyższa i jej społeczność akademicka ma do spełnienia także inne ważniejsze cele niż generowanie zysku gospodarczego i optymalizowanie wydajności w procesie produkowania absolwentów (Kalinka, 2014, s. 120).

Komentarz autora jest związany przede wszystkim ze zmianami, które wynikają z gospodarki rynkowej i globalizacji. Autor zwraca uwagę na zagrożenia, które mogą łączyć się z tymi wyzwaniami, a które miałyby bezsprzeczny wpływ na jakość dydaktyki oraz styl prowadzenia działalności badawczej.

Propozycje założeń teoretycznych

Uniwersytet ma wiele do zaoferowania. Są to przede wszystkim usługi edukacyjne, naukowe i eksperckie. Jeśli chodzi o dydaktykę, to aktualnie w szkolnictwie wyższym dominuje przekaz *know-what*, ograniczając w pewien sposób *know-why*. Nie jest oczywiście tak, że ten drugi aspekt jest całkowicie pomijany w procesie dydaktycznym, niemniej jednak wskazuje się, że przeważa pierwszy przekaz, co oczywiście przekłada się na jakość i organizację kształcenia (Dominiak, Leja, 2001, s. 92–93). W związku z tym studenci i studentki poszukują różnych możliwości poszerzenia swojej wiedzy oraz trenowania dodatkowych kompetencji. Do realizacji tego celu niejednokrotnie wybierają udział w kołach naukowych. Na uniwersytetach w Polsce jest to dość prężnie działający sektor studenckiego zaangażowania. Różne możliwości współpracy, warsztaty tematyczne, myślenie projektowe, działalność społeczna, to tylko kilka możliwości, jakie oferują koła. Niemniej jednak słowem kluczem do tych wszystkich działań jest współpraca.

Człowiek jako istota społeczna ewolucyjnie przystosował się do życia w grupie. To z kolei wiązało się z opanowaniem współpracy (Zimbardo, Gerig, 2012, s. 192). Według definicji słownikowej jest to „działalność prowadzona wspólnie [...]” (Drabik, Kubiak-Sokoł, Sobol, Wiśniakowska, 2006, s. 1172). W tym kontekście podkreślona zostaje praca zespołowa. Oczywiście tłem pozostaje realizacja zamierzonych celów i planów.

Współpraca będzie miała zatem znaczenie dla funkcjonowania organizacji, zarówno w wymiarze ilościowym, jak i jakościowym. Doskonalenie kompetencji społecznych (tzw. miękkich), w tym komunikacyjnych, przekłada się na funkcjonowanie w relacjach społecznych oraz możliwość nawiązywania kolejnych sieci współpracy. Może także skutkować zwiększeniem świadomości własnej tożsamości społecznej (Myers, 2003, s. 661). W kontekście uniwersytetu może zaowocować kolejnymi obszarami działań. Współpraca uniwersytetu ze środowiskiem lokalnym może także okazać się predykatorem sukcesu.

Ważne jest też to, że przy tworzeniu sieci współpracy uniwersytetu ze środowiskiem lokalnym bierze się pod uwagę współzależność (zob. Rupert, 2006, s. 44–52) wyników podejmowanych wspólnie inicjatyw, co może dodatkowo mobilizować do zaangażowania się w zaplanowane przedsięwzięcia. Może być także zupełnie odwrotnie, a zatem dotychczasowa współpraca może być na tyle niezadowolająca (dla obu lub jednej ze stron), że będzie to zniechęcało do podejmowania kolejnych inicjatyw. Natomiast już samo skupienie się na osiągnięciu wspólnie założonych celów wymaga przecież determinacji, umiejętności planowania i refleksyjnego myślenia.

W samej postawie aktywistycznej i partycypacji społecznej bardzo ważna jest chęć zaangażowania, uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej oraz zaspokajania potrzeb, które w tym otoczeniu się pojawiają. Jest to rodzaj dobrowolnej wymiany zasobów (Pietraszko-Furmanek, Sowa, 2012, s. 61–64). Przestrzeń współpracy uniwersytetu ze społecznością lokalną w zamierzeniach jest właśnie tym miejscem, gdzie najbardziej może się uwidocznić aktywizm i partycypacja. Rola tej aktywności została podkreślona także w kryteriach ewaluacji jakości działalności naukowej, gdzie ocenia się wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki (Rozporządzenie MNiSW, 2019; Rozporządzenie MNiSW, 2020). Podkreślenie tego typu działalności w aktach prawnych dodatkowo legitymizuje oraz zwiększa jej znaczenie, nadając jednocześnie zupełnie inną rangę.

Przykładów współpracy środowiska lokalnego z uniwersytetem można poszukiwać, korzystając z doświadczeń kół naukowych. Współpraca ta niejednokrotnie wiąże się ze zderzeniem świata nauki i praktyki, dlatego też ciekawym zagadnieniem do dyskusji jest kwestia połączenia praktyki z teorią – czy i na ile jest to możliwe w uniwersyteckich murach, gdzie z założenia nie prowadzi się kształcenia o *stricte* praktycznym profilu.

Koło naukowe staje się szansą dla studentów nie tylko na rozwijanie pasji i zainteresowań, ale także na doskonalenie umiejętności „miękkich” (np. organizacyjnych, promocyjnych, pracy zespołowej, aktywizacji społeczności lokalnej), co zwrótnie może zwiększyć możliwości absolwentów na rynku pracy. W kontekście funkcjonowania kół naukowych bardzo ważna jest zaangażowana postawa opiekuna naukowego (lub opiekunów naukowych) i samych członków, a także aktywne wsparcie ze strony przełożonych (Boryczko, Kurcz, 2014, s. 101–108). Naukowe organizacje studenckie stanowią zatem ważny element na mapie prorozwojowych organizacji uczelnianych (Kurzyk, 2015, s. 129).

Działalność kół naukowych (także społeczną) można też rozpatrywać pod kątem konkurencyjności wśród uniwersytetów oraz ich widoczności na arenie krajowej. Ma to też znaczenie w kontekście kreowania wizerunku uniwersytetu, co wpisuje się w zarządzanie uczelnią (Zaślona, 2010, s. 261–262). W kołach naukowych zyskuje się też szansę na kreowanie nowej rzeczywistości społecznej, zmienianie świadomości społeczności lokalnej, kreatywne działania i refleksję nad aktualnymi zagadnieniami.

Działalność w kole naukowym można też rozpatrywać z perspektywy kariery. Podkreślana tutaj zostaje podmiotowość jednostki oraz możliwość samorozwoju. Jeśli chodzi o samą karierę, jej ujęcie definicyjne jest zależne od przyjętego kryterium oraz dyscypliny naukowej, na gruncie której definicja

jest konstruowana. Dodatkowo pojawia się kategoria „kariery przywódczej”, która również nie pozostaje jednorodna (to pojęcie będzie szczególnie istotne w kontekście członków koła pełniących funkcje decyzyjne, kierownicze i koordynacyjne). W zależności od przyjętej perspektywy poszerza lub zawęża się pole pojęciowe tej kategorii. Wówczas zmienia się nie tylko charakterystyka „kariery przywódczej”, ale także jej osadzenie w kontekście społeczno-kulturowym. Zjawisko „kariery przywódczej” podejmowane jest nie tylko w dyskursie naukowym, ale także staje się tematem powszechnej debaty społecznej i publicznej. Dodatkowo trendy kształtowane i utwierdzane przez różnego rodzaju środki masowego przekazu mają duży wpływ na postrzeganie kategorii pojęciowych, zwłaszcza takich, które są związane z uzyskaniem lub posiadaniem szeregu umiejętności (w tym tzw. kompetencji miękkich), a które doskonałe są również w pracach kół naukowych. Człowiek jako wolna jednostka może samodzielnie decydować o swojej karierze oraz jej kierunku. Może kierować się ku wartościom indywidualistycznym bądź kolektywnym. Jego wybory wpływają na poczucie samostereowności oraz pewności siebie. W konstruowaniu rzeczywistości w związku z „karierą przywódczą” najważniejsza okazuje się proaktywność podmiotu, jego elastyczność oraz powiązane z tym wątki etyczne. Dylematy etyczne (czy etyczno-moralne) mogą być poważnym wyzwaniem w indywidualnej karierze (co oczywiście powiązane jest z osobistym systemem aksjonormatywnym). Może to także przyjmować różne oblicza. „Kariera przywódcza”, aby była pozytywnie odczytywana oraz niosła ze sobą korzyści prorozwojowe, powinna być interpretowana bardziej w kategoriach szansy i różnorodności niż obciążenia (z czym niestety również się wiąże). Otwarcie się na karierę powinno łączyć się z jej akceptacją, aprobatą i tolerancją, dzięki czemu jednostka zyskuje możliwość wewnętrznego rozwoju, odpowiedniego zarządzania swoją karierą oraz relacjami z ludźmi (Cybał-Michalska, 2013, s. 33–66; 2015, s. 23–32). Przejmując taką perspektywę, spogląda się na działalność w kole bardziej wieloaspektowo oraz przez pryzmat myślenia długoterminowego.

Innym kontekstem, z perspektywy którego można rozpatrywać działalność kół naukowych, rozwój personalny ich członków, a także koordynację działań i projektów, jest zarządzanie procesowe. Jest ono ciągłym weryfikowaniem i ulepszaniem procesów zachodzących wewnątrz danej organizacji. Zyskuje się możliwość bieżącego porównywania aktualnych efektów działań z zamierzonymi celami i ewentualnego modyfikowania na bieżąco swojej aktywności. Dzięki temu działania stają się bardziej skoordynowane. Dostosowywanie się do bieżącej sytuacji pozwala na zrealizowanie założonych celów, pomimo pojawienia się nieprzewidywanych wcześniej okoliczno-

ści (nie tylko wewnętrznych, ale także zewnętrznych). Będzie to niezwykle istotne choćby w sytuacji kryzysu. Taka forma pracy, dzięki swojemu mniejszemu sformalizowaniu, sprzyja także budowaniu pozytywnych relacji międzyludzkich w zespole oraz mobilizuje do dalszej pracy, aby podejmowane działania stały się jeszcze bardziej efektywne. Zarządzanie procesowe, ze względu na swoją specyfikę, ułatwia także osadzenie koła naukowego w szerszym środowisku, a oparcie wszelkiej aktywności przede wszystkim na współdziałaniu pomaga w organizacji pracy, zwiększając skuteczność podejmowanych działań. Inną ważną kwestią w zarządzaniu procesowym będzie jakość wykonywanych zadań oraz skupienie się na priorytetach, co ma przynosić zadowolenie wszystkim członkom (w długim terminie będzie to miało także znaczenie w kontekście budowania poczucia własnej wartości). W koncepcji tej należy podkreślić jej plastyczność, zaznaczenie wartości każdej jednostki oraz bieżące weryfikowanie sytuacji i ewentualne dostosowywanie aktywności do wymagań wynikających z trudnej sytuacji, czy nowych wyzwań. Bardzo ważny w tym kontekście jest także kapitał ludzki, ponieważ oparcie działań na relacjach międzyludzkich (i ich potencjale) zwiększa szanse na współdziałanie oraz realizację założonych sobie celów (Woźniak, 2014, s. 481–488). W obliczu niestabilnych, dynamicznych czasów bardzo istotna jest także elastyczność samych członków kół, ale także przełożonych. Eksperymentowanie w kontekście poszukiwania nowych dróg, dialogu i projektów (oraz popełniania błędów i rozwiązywania skomplikowanych sytuacji) może okazać się niezwykle szansą rozwoju (Kaleta, 2010, s. 23–25) dla całego koła lub dla poszczególnych członków. Dodatkowo przyczyniać się może do rozwoju gospodarczego konkretnego obszaru, czy też szerszej społeczności (Tomczak, 2014, s. 139). Jest to z pewnością dodatkowy atut tego typu aktywności, z pełnym przekonaniem motywujący do podejmowania kolejnych inicjatyw.

Zamiast podsumowania – wymiar praktyczny

Działalność w kołach naukowych, chociaż niejednokrotnie wymagająca wiele energii i poświęceń, przynosi równie dużo satysfakcji. Łączy się także z innymi zagadnieniami, jak chociażby zarządzaniem, karierą oraz współpracą ze środowiskiem lokalnym. Tworzy się zatem kompatybilna, zintegrowana kompozycja rozmaitych kompetencji, którą można rozpatrywać w perspektywie całościowego rozwoju podmiotu. Działalność w kołach ma także wpływ na mentalność młodych ludzi oraz ich światopogląd; uwidacznia mocne i słabsze strony jednostki, skłania do przemyśleń i przewartościowania pewnych rzeczy oraz uświadamia zależność jednostki od zewnętrznych czynników oraz systemów. Rezultaty obecnych działań mogą procentować zarówno

w dalekiej, jak i bliskiej przyszłości. Wobec dynamicznej sytuacji społeczno-gospodarczej szeroka i powszechna działalność kół staje się swego rodzaju antidotum na nowe wyzwania i pokonywanie przeszkód, z czego jednostka (czy też cała organizacja) wychodzi wzbogacona o nowe przeżycia, doświadczenia, wiedzę i umiejętności. Takim wyzwaniem może być chociażby dostosowanie sposobu działania koła do obostrzeń sanitarno-epidemiologicznych podczas trwającej pandemii. Niektóre działania musiały zostać zawieszane, inne zostały przeorganizowane, a jeszcze inne dopiero rozpoczęte, odpowiadając w ten sposób na bieżące potrzeby (a przecież już sama umiejętność rozpoznania, diagnozy bieżących potrzeb jest niezwykle ważna, aby zbudować strategię i podjąć wymierne działania).

Ponadto konferencje studenckie, czy seminaria naukowe stanowią platformę wymiany pomysłów badawczych, społecznych, organizacyjnych i dydaktycznych dla młodych ludzi, przy okazji poszerzając ich sieć kontaktów. Wszystkie dodatkowe kompetencje zdobywane w kołach naukowych oraz współpracy lokalne i międzyinstytucjonalne służą atrakcyjności studenta na rynku pracy oraz jego adaptacji związanej z wyzwaniami wczesnej dorosłości. Dodatkowo jest to także duży atut dla samych uniwersytetów, ponieważ koła naukowe stanowią swojego rodzaju łącznik pomiędzy teorią i praktyką, pomiędzy instytucją a społecznością, dla której przecież uniwersytet ma być użyteczny (choćby w kontekście badawczym, czy popularyzacyjnym). Zagadnienia te stanowić mogą pewną inspirację do prowadzenia badań empirycznych w tym zakresie (np. w kontekście wykorzystywania nabytych podczas współpracy z kołem kompetencji na rynku pracy, korzyści współpracy kół ze społecznością lokalną, czy też wzbogacającej roli kół naukowych w procesie kształcenia o profilu ogólnoakademickim).

BIBLIOGRAFIA

- Boryczko, B., Kurcz, L. (2014). Studenckie koła naukowe jako element wspomagający proces nauczania na wyższej uczelni. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*, 4(87).
- Bryniewicz, W. (2017). Misja i współczesne role szkoły wyższej. Perspektywa socjologiczna. *Pedagogika Szkoły Wyższej*, 2(22).
- Cybal-Michalska, A. (2013). *Młodzież akademicka a kariera zawodowa*. Kraków: Impuls.
- Cybal-Michalska, A. (2015). Przywództwo – ustalenia definicyjne i sposoby rozumienia. *Studia Edukacyjne*, 37.
- Dominiak, P., Leja, K. (2001). Modele jakości usług a zarządzanie szkołą wyższą. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 2/18.
- Drabik, L., Kubiak-Sokół, A., Sobol, E., Wiśniakowska, L. (2006). *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Janczyk-Strzała, E. (2014). O koncepcji zarządzania kapitałem intelektualnym uczelni. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 366.

- Kaleta, A. (2010). Współczesna strategia – kierunek czy reguła rozwoju. W: R. Krupski (red.), *Zarządzanie strategiczne, strategie organizacji*. Wałbrzych: Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości.
- Kalinka, K. (2014). Grupy interesu w procesie zarządzania szkołą wyższą. W: J. Blicharz, A. Sus, A. Chrisidu-Budnik, J. Boć (red.), *Zarządzanie szkołą wyższą*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. E-Wydawnictwo.
- Kurzyk, B. (2015). Model organizacji koła naukowego a rozwój praktycznych kompetencji studentów. W: P. Wdowiński (red.), *Nauczyciel akademicki wobec nowych wyzwań edukacyjnych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Melosik, Z. (2019). *Pasja i tożsamość naukowca. O władzy i wolności umysłu*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Myers, D.G., (2003). *Psychologia społeczna*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Pietraszko-Furmanek, I., Sowa, K.Z. (2012). *Partycypacja społeczna w środowiskach lokalnych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM.
- Piotrowska, D., Kopańska, J. (2021). Rankingi a strategiczne zarządzanie szkołą wyższą. *Życie Uczelni. Biuletyn informacyjny Politechniki Łódzkiej*, 157.
- Piotrowska-Piątek, A. (2014). Szkoły wyższe jako czynnik rozwoju regionalnego. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 28.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. 2019, poz. 392).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. 2020, poz. 1352).
- Rupert, B. (2006). *Procesy grupowe*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Tomczak J. (2014). Współpraca uczelni wyższych z biznesem. *Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej. Organizacja i zarządzanie*, 1193, z. 58.
- Woźniak, P. (2014). *Podjęcie procesowe w systemie zarządzania uczelniami*, Konferencja KZZ, Zakopane. Pozyskano z: http://www.ptzp.org.pl/files/konferencje/kzz/arttyk_pdf_2014/T2/t2_481.pdf
- Zaclona, T. (2010). Zarządzanie wizerunkiem uczelni niepublicznych. W: T. Wawak (red.), *Komunikacja i jakość w zarządzaniu*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Zimbardo, P.G., Gerrig, R.J. (2012). *Psychologia i życie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

SUMMARY

University Research Clubs – Overview of Concepts and Possibilities

The aim of the text is to reflect on the participation of research clubs in the life of a university, with particular emphasis on cooperation with the local community and inter-institutional cooperation at various levels. The article is a review, signaling the issues that should be explored in more detail. The university's mission is discussed and the role of research clubs is emphasized. They constitute an important space for development, not only for students, but also for the university itself and for the local community.

KEY WORDS: university, cooperation, local community, scientific groups